



תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ה שבט, תשע"ב, 18.02.2012

גיליון מס' 297

פרשת משפטים

נפש תחת נפש

מאת גילה ורזילק-קפלן, קיבוץ מעלה גלבוע

מוקדש לעילוי נשמתה של אמי, טובה ורזילק ז"ל, שהלכה לעולמה לפני שבעה חודשים.

הקריאה בפרשת משפטים, מזמנת לקוראת ולקורא המאמינים בנכונות הדברים בעבר, בהווה ובעתיד, התמודדות לא פשוטה.

תורה זו שניתנה לנו לעולמי עד, מדברת בשפה, ערכים ותרבות הנוטעים בזמן נתון בחברה נתונה. מלאכת התרגום ושימור נצחיות הערכים מוטלת עלינו.

פרשת משפטים מהווה מודל, בסיס מוסרי ואבן היסוד למשפט העברי, ובכל זאת ללא תיווך של התורה שבע"פ, היינו מתקשים להבין את האכזריות והנקמנות...

בפסוקים כ"ב-כ"ה אנו קוראים:

"וְכִי-יִנְצוּ אֲנָשִׁים, וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלֶדֶיהָ, וְלֹא יִהְיֶה, אָסוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֵשׁ, כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה, וְנָתַן בְּפִלְלִים: וְאִם אָסוֹן, יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ, תַּחַת נֶפֶשׁ: עֵין תַּחַת עֵין, שֵׁן תַּחַת שֵׁן, יָד תַּחַת יָד, רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה, פָּצַע תַּחַת פָּצַע, חַבּוּרָה, תַּחַת חַבּוּרָה"
כמה פשוט – כמה נורא (כמה ערב הסעודית).

עין תחת עין - ממון

מסורת למשה מסיני שדין עין תחת עין – ממון, כלומר שהמילה "תחת" נקראת במובן של תחליף ותשלום ולא במובן של בעבור או בשביל (כלומר עונש). ולא כך נפש תחת נפש, במקרה הזה התורה מתכוונת בדיוק לכך. ועל אף שכבר בתקופות קדומות ביותר "בטלו דיני נפשות", בתקופות מסוימות החמירו קהילות ישראל בדינו של רוצח ודנוהו למוות, ונראה שאין מי שלא מכיר את המשנה במסכת מכות (א'י):

"סנהדרין ההורגת אחד בשבוע, נקראת חבלנית; רבי אלעזר בן עזריה אומר, אחד לשבעים שנה. רבי טרפון ורבי עקיבה אומרים, אילו היינו בסנהדרין, לא נהרג בה אדם לעולם; רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף הן מרבים שופכי דמים בישראל".

עונש המוות מרתיע אותנו באופן אינסטינקטיבי, שהרי המעשה הזה הופך אותנו לרוצחים גם כן. הדיון בעונש מוות הוא יצרי, קולני ודוחק את המצדדים והמתנגדים אל הגדרות כשהם נאחזים בקרנות המזבח של עמדתם תוך שהם מתקשים להקשיב (ואני בתוכם כמובן).

ונתתה נפש תחת נפש – גידור גדר

הרצח משחית את ישובו של עולם. הרצח גודע את חייו של הנרצח, אבל גם כורת את הרוצח מכל קישוריו בעולם. והכריתה הזו גוררת עמה גם תופעות לוואי כלפי כל הסביבה שמקיפה אותו.

נאמר כאן "ונתתה" ומדוע לא ונתן (כמו בפסוק שלפניו "ונתן בפלילים") ובכלל מדוע לא "ולקחת נפש תחת נפש"? הרש"ר הירש מדקדק כאן ומסביר: ונתתה – הכתוב מדבר אליך – כלומר אל כל קהל ישראל שעליו מוטלת החובה לתת נפש תחת נפש. חובה זו אינה מוטלת על הרוצח (ולהפך, אם יטול נפשו הרי שהוא עובר עבירה נוספת). עונש המיתה הוא נתינה – נתינת חייו של הרוצח תמורת חיי הנרצח, ופרושו של דבר שאין מדובר כאן לא ברצון לנקום ולא ברצון להרתיע ואף לא ברצון של מידה כנגד מידה, אלא שעונש המוות הוא נתינת גדר, גידור של פירצה בצדק, פירצה בחוק או פירצה בכבוד האדם. על הציבור למסור את חיי הרוצח לשם גידור הפרצות הללו, ובמקרה זה חובת גידור הפירצה גוברת על האבידה הנגרמת לציבור כולו בכל מוות, ובכללו במוות של רוצח.

מה שנוכל ללמוד מכך הוא שהאחריות על מעשה הרצח מוטלת על כולנו, תפיסה מצומצמת מדי של איסור הרציחה – מאפשרת לחברה להתנער מן הרוצחים, לצקצק בלשונה, להזדעזע מעט מן התאורים הדרמטיים מזירות הרצח או התאונות, שהן רצח בשגגה לכל דבר, ולהניח למערכת המשפט לטפל בעונשו של הרוצח. אבל האחריות וכך גם האשמה מוטלות על כלל החברה שבה מתקיים האקלים המאפשר את הרציחה. חובה על כולנו לפעול כחברה לשינוי, לא מספיק לנו הזעזוע אלא שעלינו לתקן את דרכינו ולמצוא דרכים להשפיע גם על הסביבה.

*תודה לכל מלמדי בפרשת משפטים ובהם: הרש"ר הירש, ד"ר אביעד הכהן, מאיר ליכטנשטיין ועוד רבים וטובים.

גילה ורזילק-קפלן, חברת קיבוץ מעלה גלבע.



אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il

